

شناسایی و اجرای رای داوری خارجی در رویه قضایی؛ توجیه و نقد دادنامه

شعبه ۵۵ دادگاه عمومی حقوقی تهران

سید عباس موسوی^۱

چکیده

رای داوری در دسته‌بندی‌های گوناگونی مطرح و بررسی می‌شود. یک دسته‌بندی شناخته شده: آراء داوری داخلی و آراء داوری خارجی است. در این دو طیف آیین دادرسی، رژیم دادرسی، مقررات حاکم، چگونگی نگارش رای و فرایندهای پس از آن و نیز طرز اجرای رای ناهمگون است. شناسایی و اجرای رای داوری خارجی بیش‌وکم با همان اهداف و مبانی که برای حکم خارجی مطرح شده، مقبول واقع شد. این تدبیر ظرفیت بالای نظام حقوقی کشورمان را در انعطاف نسبت به اصل صلاحیت ملی نشان می‌دهد و دارای دو مصلحت حقوقی و سیاسی است. از منظر حقوقی اراده نظام حقوقی ما را در پیشبرد و تحکیم عدالت متبلور می‌سازد و از نقطه نظر سیاسی به مناسبات حقوقی و همکاری‌های قضایی در گستره جهانی کمک می‌کند. از این رو دولت ایران در سال ۱۳۸۰ با الحاق به کنوانسیون شناسایی و اجرای آراء داوری خارجی نیویورک این امکان را به‌وجود آورد. نیز می‌توان از مقررات فصل نهم قانون اجرای احکام مدنی (مواد ۱۶۹ به بعد) با گردهم‌آیی شرایط و زمینه‌هایی نزاکت ویژه‌ای را به‌منظور پذیرش درخواست، بررسی و تصمیم‌گیری در مورد شناسایی و اجرای آراء داوری خارجی در نظر گرفت که از آن جمله راه‌اندازی شعبه‌ای ویژه از محاکم عمومی حقوقی تهران است. در این مقاله با انتخاب یک دادنامه صادر شده از یک شعبه اختصاصی طرز برخورد دادگستری ایران با موضوع یاد شده و نکات و عناصر مهم در این موضوع بررسی می‌شود.

کلیدواژه‌ها: رای داوری خارجی، شناسایی، اجرا، رابطه متقابل، نزاکت بین‌المللی.

۱. دکترای حقوق خصوصی و قضایی بازنشسته دیوان عالی کشور

مقدمه:

داوری شیوه برجسته جای‌گزین دادرسی دولتی در رسیدگی به یک مناقشه مدنی است.^۱ منافع و مزایای بی‌شمار از جمله: شتاب در رسیدگی، نبود آیینهای دست و پاگیر، هزینه دادرسی کمتر، دسترسی بهتر و آسان‌تر به نتایج موجب شد تا شوق و علاقه به این شیوه رسیدگی فزونی یابد. نزدیک‌سازی اختیار داور و اعتبار رای داور به دادگر دولتی و احکام قضایی می‌تواند این گرایش را بیشتر سازد. امری که در نظام تقنینی و قضایی کشورمان نادیده گرفته شد.

برای آن که رای داور و وصف و ویژگی داخلی یا خارجی بیابد یک مبنا و وسیله شناخت؛ معیار جغرافیایی است. بدین وسیله محل صدور رای ضابطه تشخیص قرار می‌گیرد. کنوانسیون شناسایی و اجراء آرای داور خارجی - نیویورک ۱۹۵۸^۲ و نیز ماده ۱ کنوانسیون اروپایی ژنو ۱۹۶۱ این معیار را پذیرفت. « معیار دیگر برای تعیین تابعیت رای؛ مقررات دادرسی حاکم بر جریان داور است. این معیار نیز در کنوانسیونهای یاد شده دیدنی است ».^۳

اجرای رای داور خارجی در پرتو همکاریها و مناسبات حقوقی مشترک ظرفیت بالای نظام حقوقی پذیرنده را نشان می‌دهد و منافع بسیاری در پی دارد. درک این اهمیت و نیز « ناخوشایند بودن اجرای احکام دادگاههای بیگانه و ناگزیر بودن حل و فصل اختلافات بین-المللی، بویژه، در روابط تجاری، تدارک زمینه اجرای آرای داور خارجی را گریزناپذیر ساخته است ».^۴

^۱. دیگر شیوه‌های جای‌گزین حل و فصل مناقشه (Alternative dispute resolution) عبارتند از: مذاکرات تسهیل‌کننده Facilitated negotiations، سازش Conciliation، میانجیگری Mediation، رسیدگی کوتاه Mini-trial، داور غیر الزام‌آور Non-binding arbitration، ارزیابی کارشناس خود اتکا Independent expert appraisal و هیات‌های بررسی اختلاف Dispute review boards.

^۲. Convention on the Recognition and Enforcement Foreign Arbitral Awards of 10 June 1958.

^۳. جنیدی، دکتر لعیا. اجرای آرای داور بازرگانی خارجی. موسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش. چاپ چهارم. ۱۳۹۵. ش ۱۱ به بعد.

^۴. جنیدی، دکتر لعیا. همان منبع. ص ۱۳.

دادگاههای ایرانی پیرو الحاق دولت ایران به کنوانسیون ۱۹۵۸ نیویورک با ملاحظه پیوند متقابل دولت و دادگاههای خارجی در برخورد با آراء داوری صادر شده در قلمرو ایران مبادرت به شناسایی و صدور دستور اجرای آراء داوری خارجی می‌کنند. به‌منظور ایجاد رویه یکپارچه و آیین و نزاکت یکدست شعبه ویژه‌ای از دادگاههای عمومی حقوقی تهران این مأموریت را عهده‌دار شده است. در این پژوهش با گزینش یک نمونه از نگرشهای قضایی دادگاه مزبور؛ چگونگی برخورد و تصمیم‌گیری نسبت به درخواست اجرای رای داوری خارجی مرور می‌کنیم. در این جستجو افزون بر بازتاب رای دادگاه و بیان عناصر آن، موضوعات مهمی چون شرایط لازم برای شناسایی و اجرای رای داوری خارجی و چه هستی رای داوری و همانندی آن در شیوه اجرا با حکم یا سند خارجی مورد بحث قرار می‌گیرد.

۱- متن رای

دادنامه شماره ۱۴۰۲۶۸۳۹۰۰۰۴۷۵۳۷۱۰ مورخ ۱۴۰۲/۰۴/۱۰ صادر از شعبه ۵۵ دادگاه عمومی حقوقی تهران: « در خصوص دادخواست و شرکت با وکالت و با نمایندگی به طرفیت به خواسته درخواست اجرای رای داور، پرونده در مسیر بررسی قرار گرفت نظر به اظهارات خواهان مفادا اینکه بیان میدارد. ریاست محترم دادگاه عمومی حقوقی با سلام و احترام به استحضار می‌رساند که خواهان شرکت و خوانده شرکت در تاریخ ۳۰ نوامبر ۲۰۲۰ (۱۰) آذر (۱۳۹۹) مبادرت به امضای قرارداد پرداخت به شرح پیوست نمودند. مطابق با ماده ۱۱ این قرار داد حل و فصل تمامی اختلافات ناشی از این قرارداد و یا مرتبط با آن را به داوری اتاق بازرگانی بین المللی (ICC) ارجاع شده است. مقر داوری شهر ژنو سوئیس و قانون حاکم بر قرارداد قانون سوئیس می باشد. متعاقب بروز اختلاف میان طرفین مراتب به داور یاد شده ارجاع شد و در نهایت در تاریخ ۳۱ دسامبر ۲۰۲۱ (۱۰ دی ۱۴۰۰) رای شماره ۲۶۰۳۹ / GR/ PAR و در تاریخ ۴ آوریل ۲۰۲۲ (۱۵ فروردین ۱۴۰۱) رای تکمیلی در این خصوص به نفع خواهان از آن مرجع صادر شد. با عنایت به مراتب فوق مطابق ماده ۳ کنوانسیون شناسایی و اجرای احکام داوری خارجی (نیویورک) که ایران نیز به آن پیوسته و نیز قانون داوری تجاری بین المللی، شناسایی و صدور دستور اجرای رای یاد شده به شرح پیوست به انضمام خسارت دادرسی و حق الوکاله وکیل مستدعی است.

با عنایت به مجموع اوراق و محتویات پرونده دادگاه درخواست خواهان را وارد می‌داند. زیرا
اولا بر اساس ماده واحده قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون شناسایی
و اجرای احکام داورى خارجى موضوع رای صادره واجد وصف تجارى می‌باشد و لذا از این
حيث در شمول اجرای قانون ایران قرار می‌گیرد ثانيا بر اساس موافقت نامه پرداخت منعقد
بين طرفین مورخ ۱۳۹۹/۰۹/۱۰ و با لحاظ ماده ۱۱ ان موافقت نامه حل و فصل اختلافات
بين طرفین دعوى بر عهده اتاق بازرگانی بین المللی قرار گرفته است. ثالثا خواهان رونوشت
مصدق رای داور و نیز رونوشت مصدق الحاقیه رای داورى و نیز موافقت نامه موضوع ماده ۲
کنوانسون را ضمیمه درخواست خود نموده است. رابعا رای داورى صادره با نظم عمومى
حاکم بر کشور و نیز با اخلاق حسنه جاريه مغایرتى ندارد. خامسا رای تقدیمی توسط نماینده
کنسولی دولت جمهوری اسلامی ایران در کشور مبدا تایید شده است. سادسا رای داورى
صادر به طرفین ابلاغ گردیده و ایشان از رای و مفاد آن مطلع می‌باشند. سابعا موضوع
اختلاف در زمره موضوعاتی نیست که در کشور ایران از طریق داور قابل حل و فصل نباشد
لذا دادگاه از این حیث درخواست خواهان را وارد دانسته و مستند به ماده واحده قانون الحاق
جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون شناسایی و اجرای احکام داورى خارجى مصوب
۱۳۸۰/۰۱/۲۱ قرار شناسایی و تنفیذ رای داورى خارجى را صادر و اعلام میدارد این قرار
قطعی و به شرح ذیل است.

الف - محکومیت خوانده به پرداخت مبلغ ۱/۱۷۰/۰۳۷ یورو و ۳۹ سنت به علاوه پرداخت

بهره با نرخ سالانه ۵ درصد

از تاریخ ۱۹ فوریه ۲۰۲۱ تا زمان اجرای رای

ب - پرداخت مبلغ ۶/۱۶۰/۰۰۰ یورو به عنوان هزینه های داورى

ج - پرداخت مبلغ ۲/۰۹۴/۰۰۰ فرانک سوییس به عنوان مخارج حقوقی

د - پرداخت ۷۳۲/۰۹۰ فرانک سوییس به عنوان مخارج حقوقی

و - پرداخت بهره با نرخ سالانه ۵ درصد از تاریخ ابلاغ رای تا زمان اجرای رای و پرداخت

نهایی «.

۲- ویژگیهای مطلوب و برجسته رای

در رای صادر شده از شعبه محترم ۵۵ دادگاه عمومی حقوقی تهران نکات برجسته و ویژگیهای خوشایندی وجود دارد که شایسته توجه و پرداخت است. این ویژگیها در دو محور عناصر رای و محتوای آن تبیین می‌شود.

۱-۲ عناصر رای دادگاه

در این رای چند عنصر مهم وجود دارد که ساختار رای را با قواعد دادرسی هماهنگ ساخته و بر این مبنا حقوق اشخاص درگیر و نیز حقوق ملی معطوف به اجرای یک رای خارجی را تامین کرده است.

۱-۱-۲ درخواست ذی‌نفع

برابر یک اصل کلی هر گونه درخواستی نزد هر یک از نهادهای دادرسی نیازمند ذی‌نفع بودن درخواست کننده است. این اصل برآمده از یک قاعده قدیمی از حقوق رم و بازتاب یافته در حقوق آیینی فرانسه است که می‌گوید: «نفع مقیاس دعاوی است و بدون نفع، دعاوی بی‌معنی است».^۱

نفع در درخواست بدین معنا است که درخواست عقلایی باشد و درخواست کننده موضوعی را تعقیب نکند که برای او فایده‌ای در بر نداشته باشد.^۲ ماده ۲ ق.آ.د.م بر این پایه مقرر می‌دارد: «هیچ دادگاهی نمی‌تواند به دعوایی رسیدگی کند مگر این‌که شخص یا اشخاص ذی‌نفع یا وکیل یا قائم‌مقام یا نماینده قانونی آنان رسیدگی به دعوا را برابر قانون درخواست نموده باشند».

بی‌گمان در مقام درخواست اجرای حکم خارجی درخواست کننده باید ذی‌نفع باشد. صدور رای به نفع او دلالت بر وجود و برقراری نفع دارد و مقام اجرا کننده رای بنا به اصل بدین اعتبار نفع او را مسلم می‌داند مگر آن‌که طرف درخواست با اقامه دلیل روشن ذی‌نفع بودن

^۱ «L'intérêt est la mesure de l'action». Pas d'intérêt pas d'action.

^۲ متین دفتری، دکتر احمد. آیین دادرسی مدنی و بازرگانی. انتشارات مجد. چاپ پنجم. ۱۳۹۴. ص ۲۱۷.

متقاضی را گمانیک سازد. دادگاه محترم صادرکننده رای موضوع بحث به این اصل مهم توجه داشته و رای خویش را بر مدار آن قرار داده است.

۲-۱-۲ صلاحیت دادگاه

برابر ماده ۱۷۱ قانون اجرای احکام مدنی: « در صورتی که در معاهدات و قراردادهای بین دولت ایران و کشور صادرکننده حکم ترتیب و شرایطی برای اجرای حکم مقرر شده باشد همان ترتیب و شرایط متبع خواهد بود ». با این وصف صلاحیت اصولی در پذیرش درخواست شناسایی و اجرای آراء خارجی از جمله رای داورى خارجی با دادگاهی است که در چارچوب معاهدات بین‌المللی یا توافق دوجانبه و یا رویه مشترک دادگاه ویژه‌ای را بدین مناسبت انتخاب کند. چون در مناسبات بین‌المللی توافق متضمن این نتیجه به ندرت اتفاق می‌افتد بنابراین برای یافتن دادگاه صالح حکم ماده ۱۷۰ قانون اخیر مورد عمل قرار می‌گیرد. بر پایه این حکم؛ دادگاه شهر محل اقامت یا محل سکونت محکوم‌علیه و در نبود این دو دادگاه عمومی حقوقی تهران صالح خواهد بود.

دادگاه محترم صادرکننده رای موضوع بحث بر پایه ماده مرقوم و نزاکت جاری و همچنین وجود قواعد مشترک در سه موضوع اجرای احکام خارجی، اجرای اسناد خارجی و اجرای آراء داورى خارجی به درستی اعمال صلاحیت کرده است.

۲-۱-۳ مبانی توجیهی رای

در متن رای دادگاه به چند شرط مهم از شرایط اجرای رای داورى خارجی برابر ماده ۳ کنوانسیون نیویورک اشاره شده است. به واقع بندهای اولاً تا خامسا آمده در متن رای مبانی توجیهی رای دادگاه است. بر پایه این بخش از رای با الهام از مواد ۳، ۴ و ۵ کنوانسیون نیویورک و نیز در پیوند با ماده ۱۶۹ قانون اجرای احکام مدنی، شناسایی و اجرای آراء خارجی از جمله آراء داورى خارجی نیازمند گردهم آمدن شرایط ذیل است:

۱- رعایت آیین و تشریفات درخواست

نگارش مکتوب درخواست در چارچوب مقررات دادرسی کشور محل اجرا و پیوست اسناد و مدارک بویژه موافقت نامه داورى و ترجمه آن به زبان رسمی کشور محل اجرا از جمله شرایط

مهم پذیرش درخواست اجرای رای داوری خارجی است. این شرایط و ضوابط از سوی دادگاه مورد توجه قرار گرفت. پرونده و تصمیم پایانی مبتنی بر این ضوابط آمره است. نیز دادگاه همسو با روح حاکم بر مقررات مزبور و تفسیر معتبر از این سند^۱ هیچ‌گونه شرط اضافی از جمله با استناد به مقررات داخلی بر درخواست کننده تحمیل نکرده است.

۲- توجه به اهلیت طرفین

برابر بند ۱ ماده ۵ کنوانسیون نیویورک هر یک از طرفین موافقت نامه داوری می‌باید دارای اهلیت قانونی باشند. این شرط مهم در شخصیت دو سوی اجرا بر پایه مستندات درخواست کننده و عدم ایراد طرف درخواست احراز شده است.

۳- عدم مخالفت رای با نظم عمومی^۲ و اخلاق حسنه^۳ جامعه ایرانی

یک شرط بسیار مهم برای پذیرش اجرای آراء خارجی سازگاری مفاد و مدلول رای با نظم عمومی و اخلاق حسنه جامعه ایرانی است. این شرط مهم در بند ۲ ماده ۱۶۹ قانون اجرای احکام مدنی و ماده ۹۷۵ قانون مدنی نیز مورد تاکید قرار گرفت. نزدیکی بین این دو مفهوم حقوق دانان را در ارائه تعریف دقیق همراه با تمایز آشکار از هر یک دچار دوگانگی ساخته است. « نظم عمومی در حقوق داخلی شامل قواعد و مقرراتی است که هدف از وضع آنها حفظ منافع عمومی و تامین حسن جریان امور اداری، سیاسی، اقتصادی و حفظ خانواده است به‌طوری‌که اشخاص نمی‌توانند با تراضی آن را نقض کنند ».^۴ در مورد اخلاق حسنه

¹ See: 1- Van den Berg, A.J, The New York Arbitration convention of 1958. Kluwer, 1981. P.248.

² L'ordre Public / Public order.

³ Les bonnes mœurs / Public morality.

⁴ . الماسی، دکتر نجادعلی. حقوق بین‌الملل خصوصی. نشر میزان. چاپ سوم. ۱۳۸۴. صص ۱۸۲ و ۱۸۳.

گفته شده: قواعدی است که در زمان و مکان معین، توسط اکثریت یک اجتماع، رعایت آن لازم شمرده می‌شود یا عمل به آن‌ها نیکو تلقی می‌شود اما فاقد ضمانت اجراست.^۱ ضمانت اجرا و کارکرد دو مفهوم یاد شده در حقوق داخلی ابطال قراردادهای خصوصی مغایر با این دو و در قلمرو حقوق بین‌الملل خصوصی ممانعت از اجرای قانون خارجی یا آراء خارجی مخالف با این دو است.^۲ دادگاه محترم با درک اهمیت این دو ضابطه مهم رای داوری خارجی را درخور شناسایی و اجرا دانسته است.

۴- فقدان صلاحیت نهادهای دادرسی صالح در ایران در رسیدگی به موضوع

شرط مهم دیگری که در متن رای صادر مورد توجه قرار گرفت عدم صلاحیت دادگاهها و نیز مراجع حل اختلاف داخلی در رسیدگی به اصل مناقشه بوده است. نیز رای صادر شده از داور مربوط به اموال غیرمنقول مستقر در داخل کشور نیست. اگر چه به این شرط به روشنی اشاره نشده اما مفاد رای گویای توجه به آن است.

در متن رای و در بخش اسباب و میانی توجیهی شرایط و زمینه‌های دیگری نیز آمده است که کاملاً منطبق با مفاد کنوانسیون نیویورک و نزاکت بین‌المللی حاکم بر موضوع اجرای آراء داوری خارجی است و از نقاط برجسته رای و ضریب بالای توجیه و اقناع آوری آن است.

۵- رابطه متقابل^۳

مهم‌ترین قاعده در ایجاد استثناء نسبت به اجرای مطلق اصل سرزمینی بودن قوانین و عدم اجرای آراء خارجی رفتار و سلوک متقابل دولتها است. قانون‌گذار با درک این مهم در بند ۱ ماده ۱۶۹ قانون اجرای احکام مدنی مقرر داشته است: «حکم از کشوری صادر شده باشد که

^۱ . جعفری لنگرودی، دکتر محمد جعفر. ترمینولوژی حقوق. انتشارات گنج دانش. چاپ سی ام. ۱۳۹۷. ص ۲۰.

^۲ Meron, T. on a hierarchy of international human rights. Ajil, vol 80; 2006.P.53.

^۳ Reciprocity la ré ciprocity .

به موجب قوانین خود یا عهود یا قراردادهای احکام صادر از دادگاههای ایران در آن کشور قابل اجرا باشد یا در مورد اجرای احکام معامله متقابل نماید».

دادگاه محترم به این شرط مهم در متن رای تصریح نکرده است. البته باید توجه داشت: «نص مزبور بدین معنا نیست که از نظر قانونگذار دو شکل از رفتار متقابل وجود دارد و تحقق هر یک از آن دو کفایت می‌کند؛ زیرا مطلوب قانونگذار آن است که کشورهای دیگر نه فقط در لفظ وانمود کنند بلکه در عمل احکام دادگاههای ایران را شناسایی و اجرا کنند. بنابراین اگر کشور خارجی، احکام صادر شده از دادگاههای ایران را در عمل اجرا نکند، صرف نظر از مفاد قوانین آن کشور، شرط رفتار متقابل تامین نشده است.^۱

البته تشخیص رفتار عملی دولت خارجی در بازه کوتاه بررسی و پاسخ دهی به درخواست اجرای رای خارجی از سوی قاضی ایرانی بسیار دشوار است و چاره‌ای جز بسنده کردن به نزاکت و التزام قانونی دولت خارجی محل صدور رای به نظر نمی‌رسد. دادرس محترم همین شعبه در یک اقدام نوآورانه و مبتکرانه تصویر آراء صادر متضمن شناسایی و دستور اجرای آراء خارجی را برای سفارت کشور محل صدور رای ارسال می‌دارد تا بدین وسیله به نماینده دولت خارجی نشان دهد: دادگاههای ایرانی بر پایه تعهدات بین‌المللی و به منظور همکاری قضایی برای گسترش عدالت آراء صادر از دادگاههای کشور متبوع را شناسایی می‌کنند.

۲-۲ محتوای رای

افزون بر ساختمان و ساختار رای، سند مزبور از جهت محتوا دارای ویژگیهای برجسته و درخور ستایش است. به برخی از این ویژگیهای محتوایی اشاره می‌شود.

۲-۲-۱ پایبندی به اصول نگارش رای قضایی

سند قضایی مطلوب می‌باید واجد چهار ویژگی و معیار روشنگری، کوتاهی، پیوستگی و

۱. ایزانلو، دکتر محسن و روزبه جباری زاده. رفتار متقابل به عنوان شرط اجرای احکام خارجی؛ مطالعه در حقوق بین

الملل خصوصی ایران و آمریکا مجله تحقیقات حقوقی دوره ۲۲ ش. ۸۸، زمستان ۱۳۹۸، ص. ۹۴.

ویرایش باشد. در دیدگاههای شارحان مقررات دادرسی و پردازش گران آراء قضایی بر وجود این چهار معیار در یک سند قضایی شکوفا و درخور دفاع تاکید شده است.^۱ به نظر می آید رعایت اصول چهارگانه یاد شده در پیوند با ساختار و پیکره رای است. اما چون این اصول محتوا و مفاد رای را درگیر می سازد بهتر آن است که به این چهره از رای معطوف شود. با کمی گذشت و انعطاف می توان سند موضوع نقد را از جهت دربرگیری معیارهای نگارش رای تایید کرد.

۲-۲-۳ مستندات موضوعی و حکمی

یکی دیگر از نقاط قوت رای یادآوری مستندات موضوعی درخواست کننده (دادبرده) و پیدایی و معرفی مستندات حکمی در پیوند با موضوع از جمله مقررات کنوانسیون نیویورک و موافقت نامه حل و فصل اختلافات بین طرفین دعوی است. اگر چه بهتر بود دادرس محترم صادرکننده رای به مواد مرتبط در قانون مدنی، ق.آ.د.م و مقررات اجرای احکام مدنی مواد ۱۶۹، ۱۷۰ و ۱۷۱ نیز در قسمت مربوط استناد می نمود.

۲-۲-۳ پوشش کامل محکوم به

در رای صادر شده از سوی دادرس محترم افسون بر محکوم به اصلی بهره و خسارت تاخیر مندرج در رای داور مورد شناسایی و مشمول دستور اجرا قرار گرفت. این نگرش می تواند از یک سو تمام حقوق احراز شده دادبرده را محترم و مصون از خدشه سازد و از سوی دیگر ظرفیت و انعطاف مراجع قضایی داخلی را در احترام به آراء خارجی، قضاوت انجام یافته، منع بازبینی و اعمال نظارت قضایی و احکام قانونی حاکم بر مناقشه دو طرف نشان دهد.

در خصوص بهره و خسارت تاخیر همین دادگاه در آرائی دیگر با این استدلال که بهره و خسارت تاخیر در مورد ارز و پول خارجی بر پایه ماده ۵۲۲ ق.آ.د.م دریافت شدنی نیست و حکم مغایر با آن ناسازگار با نظم عمومی داخلی است؛ این بخش از احکام خارجی را درخور شناسایی ندانست. برای نمونه می توان به دادنامه شماره ۱۲۴۳۶۶۸۴/۱۴۰۳۶۸۳۹۰۰ مورخ ۱۴۰۳/۰۸/۱۹ استناد کرد. همسو با این نگرش اداره حقوقی قوه قضائیه نیز در دیدگاه

¹ Lebovits. Gerald, Judicial Opinion Writing For New York, Court Attorneys, 2017. P.237.

مشورتی شماره ۷/۹۸/۴۱۳ مورخ ۱۳۹۸/۰۵/۰۸ آورده است: برابر بند ۲ از ماده ۱۶۹ قانون اجرای احکام مدنی و ماده ۵۹۵ قانون مجازات اسلامی اگر در حکم خارجی مبلغی با عنوان بهره تعیین شده باشد در ایران قابل شناسایی و اجرا نیست مگر آن که با توجه به نظریه شماره ۹۳۴۸ مورخ ۱۳۶۶/۱۰/۲۴ شورای محترم نگهبان محکوم علیه از اشخاص خارجی باشد که بر حسب مبانی عقیدتی خود دریافت آن را ممنوع نمی داند.^۱

به نظر می رسد جداسازی اصل خواسته و خسارت تاخیر و استناد مورد اخیر به نظم عمومی داخلی بیراه باشد. دو سوی مناقشه در پرتو دادرسی و رای صادر از مرجع داوری خارجی توجهی به احکام آیینی و معاذیر شرعی جامعه ایرانی ندارند. در نزدیک به تمام آرای خارجی خسارت تاخیر جزء جدایی ناپذیر از خواسته اصلی در مناقشه های مالی است.

۴-۲-۲ توصیف قضایی درست رای

مقصود از توصیف رای؛ یادآوری ویژگیهای مهم رای در پایان آن به منظور آگاهی دو سوی دعوا از حقوق برآمده در این تصمیم و چگونگی واکنش برابر آن است.^۲ توصیف کامل و درست رای متضمن بیان حکم یا قرار بودن رای، قطعی یا قابل شکایت بودن رای، مرجع صالح برای رسیدگی به شکایت از رای و مهلت شکایت از رای است. هر یک از این عناصر برای دو سوی رای و حتی اشخاص ثالث بسیار اهمیت دارد. برای نمونه مهلت شکایت از رای پیامدهای حقوقی مهمی در بر دارد. « مهلت یکی از ویژگیهای قواعد آیین دادرسی و نیز یکی از معیارهای ارزیابی دادرسی عادلانه است. به گونه ای که قواعد آیین دادرسی همواره انجام اعمال آیین دادرسی را در مهلت معین پیش بینی می کنند و در مقام عادلانه بودن

^۱. رجوع فرمایید به وب گاه اداره کل حقوقی قوه قضائیه به نشانی: <https://edarehoquqy.eadl.ir> - همچنین:

صانعیان، دکتر علی اصغر. حقوق بین الملل خصوصی - شناسایی و اجرای آرا و تصمیمات دادگاه های خارجی. انتشارات شرکت سهامی انتشار. چاپ اول. ۱۴۰۲. صص ۲۱۸ به بعد.

^۲. موسوی، دکتر سید عباس. مهارت های دادرسی. هنر دادخواهی، دفاع و قضاوت. انتشارات گنج دانش. چاپ ششم. ۱۴۰۳. ص ۴۹۲.

رسیدگی هم، طولانی یا کوتاه بودن زمان رسیدگی و به عبارتی معقول و متعارف بودن مدت آن، اثر دارد».^۱

برابر ماده ۱۷۵ قانون اجرای احکام مدنی قرار رد تقاضای اجرای رای خارجی ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ قابل پژوهش است. مفهوم مخالف این حکم قطعی و غیرقابل شکایت بودن قرار قبولی درخواست و صدور دستور شناسایی و اجرای رای خارجی است. دادگاه صادرکننده قرار به درستی تصمیم قضایی خود را قطعی توصیف نمود. با این وصف بیان دیگر ویژگیهای رای منتفی است. هر چند بهتر و خوشایندتر آن است که توصیف رای در پایان آن و پس از منطوق تصمیم بیاید.

۳- نارساییها و ایرادهای وارد بر رای

رای موضوع بررسی و تحلیل برغم برخورداری از ویژگیها و نکات مطلوب از چند نظر درخور نقد و ایراد است. برجسته‌ترین نارساییها و ایرادهای وارد بر رای به باور نگارنده به شرح ذیل است.

۳-۱ نارساییهای نگارشی و ادبی

اگر چه رای مورد بحث از جهت روشنگری، ایجاز، کوتاه نویسی، پیوستگی عناصر مطلوب و درخور ستایش است اما نادیده گرفتن نشانه‌های سجاوندی و قطع جمله‌ها و تزئین متن به آرایه‌های ادبی نارسایی جدی بر این سند است. این آفت در نزدیک به تمام آراء قضایی دیده می‌شود. بهره از نشانه‌ها بویژه نقطه، نقطه ویرگول، خط تیره و ... برای درک بهتر مطلب ضروری است. نیز برجسته ساختن برخی واژگان و تعبیر بویژه در قلمرو مبانی توجیهی رای می‌توانست به شکوه و زینت متن کمک برساند.

در این سند آرایه‌ها و فنون ادبی دیده نمی‌شود. اگرچه موضوع رای تنها اظهارنظر دادرس پیرامون یک درخواست است و یک دعوای توافقی با انبوهی مناقشه مطرح نیست اما به هر روی در هر نوشتار قضایی می‌باید میراث گرانبهای بزرگان ادب فارسی به فراخور مطلب بازتاب یابد.

^۱ . محسنی، دکتر حسن. توصیف رای از منظر قابلیت شکایت (با نگاهی تطبیقی) مجله مطالعات حقوق تطبیقی.

آسان‌ترین بهانه در نقض پژوهشی یا فرجامی رای، استناد به نبود استدلال است (ماده ۳، بند ۴ ماده ۲۹۶، بند ه ماده ۳۴۸ و بندهای ۲ و ۳ ماده ۳۷۱ ق.آ.د.م - بند ب ماده ۴۳۴ و بند ب ماده ۴۶۹ ق.آ.د.ک).^۱

اگرچه اظهارنظر پیرامون درخواست پذیرش، شناسایی و اجرای رای داوری خارجی به ظاهر نیازمند پرداخت حقوقی موضوع و شرح استدلال نیست اما چون موضوع در کشاکش با مفاهیم مهمی چون « رابطه متقابل»، « نظم عمومی»، « مقررات آمره داخلی » است و انگهی اظهارنظر قضایی پیرامون اسناد و آورده های دادبرده از رای خارجی گریزناپذیر است. از این رو هنر استدلال قضایی و پرداخت بایسته این عناصر ضروری است. نمی‌توان با تکیه بر جمله‌های آمرانه و تحکمی وجود عناصر مزبور و روند درست درخواست را توجیه کرد. فراوانی مناقشه‌ها^۲ و درخواستها و نبود رویه قضایی هماهنگ^۳ در برخورد با درخواستهای اجرایی موجب شده تا نسبت به درخواستهای از این دست، دادرس پذیرنده خود را وادار به خرج استدلال، توجیه و پرداخت مسیوط ماجرا نکند.

۳-۴ نامشخص بودن شیوه اجرای دستور

دادرس شعبه صادرکننده رای در پی صدور رای در مرحله همراهی با عوامل اجرا با همانندی رای داوری خارجی با احکام خارجی شیوه مطلوبی را برای اجرا در پیش می‌گیرد. اما خوشایند بود این نتیجه به گونه ای در متن رای و دستور اجرا بازتاب می‌یافت.

از منظر وصف و چه هستی رای داوری خارجی دیدگاههای گوناگونی وجود دارد. از یک منظر؛ رای داوری خارجی با حکم دادگاه یکسان نگریسته می‌شود. یک تصمیم قاطع و پایانی که تکلیف یک مناقشه را روشن می‌سازد. تفاوت بارز تنها در مقام صادرکننده است. در نتیجه این تصمیم، همانند حکم دادگاه دولتی، دادباخته باید حق دادبرده را بشناسد و اقدام به

^۱. موسوی، دکتر سید عباس. همان منبع. ص ۵۹۱.

^۲ Litigation Explosion.

^۳ Harmonized Case Law.

اجرای اختیاری رای کند. در غیر این صورت رای داوری به کمک نیروی قهری و زور مشروع، بر او تحمیل می‌شود.^۱

نقد وارد بر این دکترین؛ تفاوت دو مقام ناهمگون در صدور رای و نیز انتساب حکم دادگاه خارجی به حاکمیت خارجی است. اما در پرتو این یکسان نگری و وزانت و اعتبار رای داوری خارجی بالا رفته و اجرای آن آسان می‌شود.

در دکترین همانندی رای داوری خارجی با آرای داوری ملی نگاه به موضوع و مرجع صادرکننده و آیین بیش و کم یکسان در روند رسیدگی است. «به منظور برخورداری از آیین دادرسی و ضمانت اجراهای مترتب بر آراء داوری داخلی، از سوی برخی کشورها، رای داوری خارجی با آراء داوری داخلی یکسان نگریسته می‌شود. کشورهایی مانند: آلمان (Articil 1061.ZPO)، اتریش و بلژیک و فرانسه این شیوه را برگزیدند.^۲

اما در دکترین همانندی رای داوری خارجی با سند خارجی به هدف تلاش در اجرای حتمی رای داوری خارجی بنیان گرفت تا چنانچه دکترین پیشین پذیرفته نشد به هر روی این سند مهم از فرصت شناسایی و اجرا محروم نشود. در توجیه آن نیز با استناد به تعهد مندرج در سند و مواد ۱۲۹۵ قانون مدنی و ۱۷۷ قانون اجرای احکام مدنی می‌توان دادرس دادگاه داخلی را قانع ساخت.

در توجیه این تئوری گفته شده است: «گرچه رای داوری نه در حکم رای دادگاه است و نه سند رسمی است ولی به هر حال سندی است که در محل تنظیم خود بر پایه تشخیص ماهوی دادگاه صحیحا صادر شده و طبق ماده ۱۲۹۵ قانون مدنی، محاکم ایران به اسناد

^۱. موسوی، دکتر سید عباس. اجرای احکام مدنی. جلد ۵. ص ۲۸۴. نیز رجوع فرمایید: جنیدی، دکتر لعیا. همان منبع. ش ۱۲۴.

^۲. جنیدی، دکتر لعیا. همان منبع. ش ۱۲۴.

تنظیم شده در کشورهای خارجی همان اعتباری را خواهند داد که آن اسناد مطابق قوانین کشوری که در آن جا تنظیم شده داراست».^۱

به هر روی ترسیم شیوه اجرای رای داوری خارجی و همسانی و هماهنگی آن با یکی از اسناد؛ حکم دادگاه خارجی، رای داوری داخلی و یا سند تنظیم شده در خارج ضروری است. این نکته مهم شایسته یادآوری در متن رای است، تا عوامل اجرا شیوه موردنظر دادرس صادرکننده را دریابند و برنامه اجرا را با آن هماهنگ سازند.

^۱. عالمی، دکتر شمس الدین. اجرای احکام داوری بین المللی در حقوق خصوصی. ماهنامه قضایی. ش ۱۰۰. سال ۱۳۵۳. ص ۵۰.

نتیجه گیری:

شناسایی و اجرای آراء داوری خارجی گامی بلند در مسیر اجرای حتمی عدالت و گستری فضای برپایی آن است. کنوانسیون نیویورک مصوب ۱۹۸۵ بر این پایه و هم برطرف ساختن پاره‌ای موانع و ابهامات در اسناد پیشین تدارک دیده شد و در وضع فعلی مهم‌ترین سند در این موضوع است که با همراهی کشورهای عضو و مقررات و اسناد همسو چون قانون نمونه آنسیترال و قواعد داوری (موردی) آنسیترال^۱ به این مهم می‌پردازد.

دولت ایران با درک درست و شایسته در سال ۱۳۸۰ به این کنوانسیون پیوست. در نتیجه آراء داوری خارجی از کشورهای عضو کنوانسیون با رعایت معیارها و شرایطی که در موارد ۳-۵ کنوانسیون آمده در کشورمان درخور شناسایی و اجرا هست. از آن‌جا که شمار درخواستها برای اجرای آراء داوری خارجی چندان زیاد نیست و از سویی نیاز مبرم به رویه قضایی و نگاه تخصصی به موضوع است، دادگستری ایران شعبه ویژه‌ای را بدین منظور برگزید. شعبه ۵۵ دادگاه عمومی حقوقی تهران به تصدی دادرسی نیک اندیش مامور به این مهم است.

در این پژوهش یکی از آراء نمونه این شعبه محل ارزیابی و واکاوی قرار گرفت. نقدها و نارسایی‌ها اندک و نابرابر نسبت به ویژگیها و نتایج خوشایند تصمیم قضایی است و بیشتر نارساییها معطوف به شکل و ساختار نگارشی است که فراوانی پرونده‌ها و گرفتاری بسیار دادگاهها موجب شده در نزدیک به همه آراء قضایی دیده شود. اما نکات برجسته و خوشایندی از دل این تصمیم قضایی و نگاه و رویه دادرس دادگاه استخراج شده که مهم‌ترین آنها به قرار زیر است:

- ۱- ژرف نگری و درک دقیق از مفاد کنوانسیون نیویورک و واقعیتهای مبتنی بر آن؛
- ۲- پرهیز از اعمال نظر قضایی و بازبینی ماهوی رای داوری؛
- ۳- توجه کافی به اسناد و پیوستهای درخواست و شرایط قانونی پذیرش، شناسایی و اجرای رای؛

^۱ UNCITRAL Arbitration Rules (1976).

۴- ابتکار عمل جالب در پای‌بندی به اصل؛ همسویی و همراهی کشور خارجی با آراء داوری داخلی؛

۵- نوآوری جالب در بازتاب و ارسال نسخه‌ای از رای به سفارت یا نمایندگی دولت خارجی مصدر رای در ایران؛

۶- تبیین مطلوب عناصر مهم رای بویژه عنصر اسباب و مبانی رای و توصیف دقیق تصمیم قضایی؛

۷- همسان‌نگری و همانندی رای داوری خارجی با احکام قضایی خارجی به‌منظور برخورداری از ظرفیت بهتر و کامل‌تر برای اجرا

منابع

الف) منابع فارسی

۱. الماسی، دکتر نجادعلی. حقوق بین-الملل خصوصی. نشر میزان. چاپ سوم. ۱۳۸۴.
۲. ایزانلو، دکتر محسن و روزبه جباری زاده رفتار متقابل به عنوان شرط اجرای احکام خارجی؛ مطالعه در حقوق بین الملل خصوصی ایران و آمریکا مجله تحقیقات حقوقی دوره ۲۲ ش. ۸۸، زمستان ۱۳۹۸.
۳. جعفری لنگرودی، دکتر محمد جعفر. ترمینولوژی حقوق. انتشارات گنج دانش. چاپ سی ام. ۱۳۹۷.
۴. جنیدی، دکتر لعیلا. اجرای آراء داوری بازرگانی خارجی. موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش. چاپ چهارم. ۱۳۹۵.
۵. شمس، دکتر عبدالله. اجرای احکام مدنی. جلد دوم. انتشارات دراک. چاپ نخست. ۱۳۹۷.
۶. صانعیان، دکتر علی اصغر. حقوق بین-الملل خصوصی - شناسایی و اجرای آرا و تصمیمات دادگاههای خارجی. انتشارات شرکت سهامی انتشار. چاپ اول. ۱۴۰۲.
۷. عالمی، دکتر شمس الدین. اجرای احکام داوری بین المللی در حقوق خصوصی. ماهنامه قضایی. ش ۱۰۰. سال ۱۳۵۳.
۸. متین دفتری، دکتر احمد. آیین دادرسی مدنی و بازرگانی. انتشارات مجد. چاپ پنجم. ۱۳۹۴.
۹. محسنی، دکتر حسن. توصیف رای از منظر قابلیت شکایت (با نگاهی تطبیقی) مجله مطالعات حقوق تطبیقی. دوره ۸. ش ۱. ۱۳۹۶.
۱۰. موسوی، دکتر سید عباس. اجرای احکام مدنی. جلد پنجم. انتشارات گنج دانش. چاپ نخست. ۱۴۰۳.
۱۱. موسوی، دکتر سید عباس. مهارتهای دادرسی. انتشارات گنج دانش. چاپ ششم. ۱۴۰۳.

الف) منابع خارجی

12. Convention on the Recognition and Enforcement Foreign Arbitral Awards of 10 June 1958.
13. Freckmann. Anke and Thomas Wegrich. The German Legal system. Sweet & Maxweii. 1999.
14. Guincard Serge & Frédérique Ferrand, Pricédure civile Droit Interne et Droit Communautaire, Dalloz, 88é éd. 2006.
15. Lebovits. Gerald, Judicial Opinion Writing For New York, Court Attorneys, 2017.

16. Meron, T. on a hierarchy of international human rights. *Ajil*, vol 80; 2006.
17. Van den Berg. A.J. *The New York convention Arbitration Convention of 1958*. Kluwer. 1981 ..

Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards in Judicial Precedent; Justification and Critique of Judgment Rendered by 55th Branch of the Tehran Public Civil Court

Seyed Abbas Mousavi¹

Abstract

Arbitral awards are presented and reviewed in various categories. A well-known classification consists of domestic arbitral awards and foreign ones. Within these two categories, the procedural rules, the method of trial, applicable laws, the writing of judgment, subsequent processes, and enforcement proceedings are different from each other. The recognition and enforcement of foreign arbitral awards have been accepted more or less based on principles and objectives similar to those governing foreign court judgments. This measure demonstrates the flexibility of our national legal system regarding the principle of national jurisdiction and the authority of domestic judicial decisions, and possesses both legal and political benefits. From a legal perspective, it reflects the will of our legal system to promote and strengthen justice and from a political one, it contributes to legal relations and judicial cooperation on a global scale. Therefore, the Iranian government provided this possibility in 2001 by acceding to the New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards. Also, by gathering conditions and backgrounds from the provisions of Chapter 9 of the Civil Enforcement Law (Articles 169 onwards), a special courtesy can be considered in order to accept the request, review and make a decision on the recognition and enforcement of foreign arbitration awards, including the establishment of a special branch of the Tehran General Civil Courts. In this article, by selecting a judgment issued by a specialized branch, we examine the way the Iranian judiciary deals with the aforementioned issue and the important points and elements regarding this matter.

Keywords: *foreign arbitral award, recognition, enforcement, reciprocity, international comity*

1. PhD in private law and retired justice of the Supreme Court,

Email: amousavi50@yahoo.com